पारस्करादि "पारस्करप्रभृतीनि च संज्ञायाम्" पा० उक्ते पदार्थ्यभिजातनिर्मिते शब्दलक्षणे च "पारस्करो देशः। पारस्करोऽक्षः। रथस्या नदी। किष्कुः प्रमाणम्। किष्किन्धा गुहा। (तद्धृतोः करपत्योरदेवतयोः सुट् तकोपश्च) (प्रान्तुस्यतो गवि कर्त्तरि)।

पारस्त्रैणेय त्रि० परस्त्रिया अपत्यं ढञ् इनङादेशः। जारजे परस्त्रियाः सुते अमरः स्त्रियां ङीप्।

पारस्यकुलीन त्रि० परस्य कुले भवः प्रतिजना० खञ् तत्र परस्यकुलेति पाठात् अलुक्स०। परकुलोत्पन्ने दत्तकसुतादौ

पारापत पुंस्त्री० पारादपापतति प्रेम्णा आ+पत-अच्। पारावते (पायरा) अमरः स्त्रियां ङीष्।

पारावत पुंस्त्री० परं जीवमवति परात् यस्मीर्या अहङ्कारहा ज्ञानोपदेशद्वारा अवति अव-अच् परावत् तत्त्वज्ञः महायस्तदेष्टा अच्। कपोते अमरः स्त्रियां ङीष्। चतुर्विंशगुरुमध्ये पारावतस्यापि गुरुत्वमुक्तं तत्र प्रसङ्गात् चतुर्विंशतिगुरवोऽत्र प्रदर्श्यन्ते "पृथिवी वायुराकाशमापोऽग्निश्चन्द्रमा रविः। कपोतोऽजगरः सिन्धुः पतङ्गो मधुकृद्गजः। मधुहा हरिणो मीनः पिङ्गला कुररोऽर्भकः। कुमारी शरकृत् सर्प ऊर्णनाभिः सुपेशकृत्। ततो मे गुरवो राजन्! चतुर्विंशतिराश्रिताः। शिक्षावृत्तिभिरेतेषामन्वशिक्षमिहात्मना" भाग० ११।७ अ०। तत्कथा तदुत्तरत्र दृश्या

पारापा(वा)र न० पारमपारञ्चास्यस्य अर्शा० अच्। १समुद्रे अमरः ह०। २तटद्वये हि०व०। पारावारशब्दोऽप्युभयलिङ्गे।

पारायण न० पारं समाप्तिमयतेऽनेन अय-ल्युट्। १साकल्ये अमरः २ग्रन्थादीनामाद्यन्तपाठे च। तत्र वेदपारायणं चतुष्प्रकारम् ऋग्वेदशब्दे १४१२पृ०दृश्यम्। पुराणमन्त्रर्गपन्थपाठेऽपि पारायणव्यवहारः। तत्र भागवतपारायणे कश्चिद्विशेषः पद्म०पाता० ७।अ०उक्तो यथा "कृतनित्यक्रियः प्रातः कुशहस्तः कृतासनः। देवद्विजगुरूस्तुत्वा ध्यात्वा विष्णुं सनातनम्। द्वैपायनं नमस्कृत्य शुकदेवञ्च भक्तितः। हिरण्याक्षवधं यावत् प्रथमेऽहनि कीर्त्तयेत्। चरितं भरतस्यापि द्वितीये,ऽथ तृतीयके। मथनञ्चामृतस्यापि, यत्र कूर्मः स्वयं हरिः। चतुर्थदिवसे, चैव दशमे हरिजन्म च। पञ्चमे तु पठेद्विद्वान् रुक्मिण्या हरणावधि। षष्ठे श्रीकृष्णसंवादं सप्तमे तु समापयेत्। अध्यायं प्राप्य विरमेच्च मध्ये कदाचन। कृते विरामे मध्ये तु अध्यायादिं पठेत् पुनः। पठेदर्थं बुध्यमानः श्रावयेद्वैष्णवोत्तमैः। श्रोता तु प्राङ्मुखो भूत्वा शृणुयाद्भक्तितत्परः। अध्याये सूर्णमाषैकं तथा दद्याच्च दक्षिणाम्। समाप्तौ च ततो धेनुं स्वर्णशृङ्गीं निवेदयेत्। कुर्याच्च वैष्णवं होमं सात्वतान् भोजयेत्ततः। एवं यः कुरुते देवि! पाठं भागवतस्य तु। श्रवणं श्रावणं वापि स दृष्टां गतिमाप्नुयात्। एतत् पारायणं नाम सर्वकामफलप्रदम्" तत्र मासभेदाः पाद्मोत्तरख० ६अ० उक्ता यथा "अथ ते संप्रवक्ष्यामि सप्ताहश्रवणे विधिम्। सहायैर्बन्धुभिश्चैव प्रायः साध्यो विधिः स्मृतः। दैवज्ञन्तु समाहूय सुहूर्त्तं पृच्छ्य यत्नतः। विवाहे यादृशं वित्तं तादृशं परिकल्पयेत्। नभस्य आश्विनौ जौ च मार्गशीर्षः शुचिर्नभाः। एते मासाः कथारम्भे श्रोतॄणां मोक्षसूचकाः"। "शङ्खो देव्युत्तथैव प्राणायामशतद्वयम्। तिलहोमसहस्रन्तु वेदपारायणं भवेत्" इति मिताक्षरायां तद्विलिंगन्मतम्।

पारायणिक त्रि० पारायणमावर्त्तयति ठक्। १तदावर्त्तनकारिणि। पारायणस्येदं तदधिकृत्य वा प्रवृत्तं "दृष्टान्तः" पा० ७। पारायणीय पारायणकसम्बन्धिनि पारायणग्रन्थाधिकारेण प्रवृत्ते ग्रन्थभेदे च।

पारारुक पारमृच्छति ऋ-उकञ्। प्रस्तरे शब्दच०

पारावतघ्नी स्त्री पारावारं हन्ति हन-टक् पृषो०। पारावति दूरदेशे भवाऽपि दृष्टादेर्हन्त्री। सरस्वत्यां नद्याम् ऋ० ६।६१।२। एतामृचमधिकृत्य निरु०२।२४ उक्तं "पारावतघ्नीं पारावारघातिनीं"।

पारावतपदी स्त्री पारावतस्येव पादो मूलमस्य अन्त्यलोपः ङीष् पद्भावः। (नया फटकि) १लतायां रत्नमा०। २काकजङ्घायां राजनि०। [मूलोलतायाम् अमरः।

पारावताङ्घ्रि पु० पारावतस्याङ्घ्रिरिव मूलमस्य।

पारावताङ्घ्रिपिच्छ पुंस्त्री० पारावताङ्घ्रिरिवास्तदाकारयुतं पिच्छमस्य। पारावतभेदे राजनि०।

पारावारीण त्रि० पारमपारञ्च समन्तं समुद्रं वा गच्छति खञ्। १तटद्वयगामिनि २समुद्रगामिनि च। पारापारीणोऽप्यत्र।

पाराशर पु० पराशरस्यापत्यं गर्गा० यञ् पाराशर्य्यः तस्य छात्रा० कण्वा० अण् अन्त्यलोपः। १पाराशर्य्यस्य छात्रेषु। पराशरस्य गोत्रम् अण्। २पराशरगोत्रे स्त्रियां ङीष् "कलौ पाराशरी स्मृतिः" पराशरः।

पाराशरकल्पिक त्रि०पाराशरकृतं कल्पः तं वेत्त्यधीते वा